

ტურიზმი საგარეო ვაჭრობასა და გლობალიზაციაში

რუსუდან სირბილაძე

ეკონომიკის დოქტორი,
თსუ-ის მოწვეული პროფესორი

ლალი თქროშიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დოქტორანტი

ტურიზმი მზარდი ტემპებით ვითარდება და ერთდროულად მოიცავს მრავალ ურთიერთ-დაკავშირებულ დარგს. ინდუსტრიის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, მისი როლი საერთაშორისო ვაჭრობასა და გლობალიზაციაში თვალსაჩინოა. ის, როგორც მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი უმსხვილესი სექტორი, ქმნის სამუშაო ადგილებს, ზრდის ექსპორტის მაჩვენებელს და აგენერირებს კეთილდღეობას მსოფლიოში. ტურისტული ბიზნესის განვითარება დამოკიდებულია ინვესტიციების ზრდაზე, სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობებზე, მონეტარულ და ეკონომიკურ პოლიტიკაზე, ქვეყნის შიგნით არსებულ პოლიტიკურ სიტუაციასა და სხვა ფაქტორებზე.

უნდა გაირკვეს, რამდენად დიდია ტურიზმის გავლენა ეკონომიკის სხვადასხვა მაჩვენებელზე და რომელი დარგებია ყველაზე აქტიურად ჩართული ტურიზმის სექტორის გამართულ მუშაობაში.

სტატისტიკის მიზანია დაადგინოს ტურიზმის გავლენა საგარეო ვაჭრობაზე, გლობალიზაციაზე, მშპ-სა და დასაქმებაზე, ასევე, გამოავლინოს ტურიზმის დადებითი ეფექტი მსოფლიო ეკონომიკაზე მთლიანობაში.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი; საგარეო ვაჭრობა; გლობალიზაცია; მშპ; დასაქმება; სტატისტიკა.

მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრია მომსახურებებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილია მთელ მსოფლიოში. მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს (WTTC) მონაცემებით, 2017 წელს ამ დარგმა ხელი შეუწყო 118 მლნ სამუშაო ადგილის შექმნას მსოფლიოში, რაც ნიშნავს იმას, რომ ყოველი 10 სამუშაო ადგილიდან 1 ტურიზმშია [1, გვ. 20].

ტურიზმის სექტორი ეკონომიკისა და რეგიონული განვითარების ძირითადი მამოძრავებელი ძალაა. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციაში საგარეო ვაჭრობას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია. საგარეო ვაჭრობის სწორად დაგეგმვა და შეფასება განსაკუთრებულს ხდის მსოფლიო ეკონომიკის ტენდენციები [3, გვ. 33]. წარმოადგენს რა ისეთ სექტორს, რომელიც ჩართულია მთლიანად ეკონომიკაში, საგარეო ვაჭრობასა და გლობალიზაციაში, ის ახდენს გავლენას სხვადასხვა დარგზე და თავის მხრივ, ეს დარგები მოქმედებენ მასზეც. ურთიერთდამოკიდებულება მკაფიოა, რის გამოც აღნიშნული სექტორის მუშაობის, დაგეგმვისა და ფუნქციონირების შესწავლა, ერთდროულად, მნიშვნელოვან და რთულ ამოცანას წარმოადგენს.

საგარეო ვაჭრობა გლობალიზაციის პროცესში მოიაზრებს როგორც დადებით, ასევე უარყოფით ტენდენციებს. დადებით მხარეებში ვთვლით საგარეო ვაჭრობის განვითარების შესაძლებლობას, რაც ამავედროულად, შიდა ბაზრის გაფართოებასაც გულისხმობს და ხელს უწყობს ინვესტიციების მოზიდვას.

უარყოფითი მხარეებიდან უნდა გამოიყოს საერთაშორისო ეკონომიკურ ორგანიზაციებში გაერთიანება, რაც ქმნის საბაჟო გადასახადის შემცირების აუცილებლობას, სავაჭრო ბარიერების გაუქმებას, რამაც შესაძლოა კიდევ უფრო გაზარდოს იმპორტი. მაგალითისთვის, საქართველოში უმეტესი საქონელი იმპორტირებულია, იმპორტის ამდენად მაღალი დონე კი წამგებიანი და ხელის შემშლელია ქვეყნის განვითარებისთვის [3, გვ. 141].

საერთაშორისო და შიდა ტურიზმი დიდ როლს ასრულებს ქვეყნის ეკონომიკაში. მას ყველაზე საგრძნობი პირდაპირი ზემოქმედების მოხდენა შეუძლია მშპ-სა და დასაქმების დონეზე. უცხოელი ვიზიტორების დანახარჯები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ მიმღები ქვეყნის საგადასახდლო ბალანსზე. საქართველოს შემთხვევაში, თუ მხედველობაში მივიღებთ საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის 2017 წლის ანგარიშს, ქვეყნის სერვისის ექსპორტის შემოსავლიდან დაახლოებით 68% ტურიზმზე მოდიოდა და საერთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავლები მზარდი ტენდენციით გამოირჩეოდა, შედეგად მისმა მოცულობამ 2,75 მლრდ აშშ დოლარს გადააჭარბა. მშპ-ში წილმა კი – 6,9%-ს [1, გვ. 3]. აღნიშვნის ღირსია ისიც, რომ ქვეყანა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ტურიზმზე, ვინაიდან ქვეყნის ექსპორტის უდიდეს ნაწილს, სწორედ, ტურისტული პროდუქტი წარმოადგენს.

საინტერესოა, როცა ერთმანეთს ვუდარებთ ევროკავშირის ექსპორტს მსოფლიოს იგივე მონაცემებს, რომელიც გამოქვეყნებულია მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მიერ (WTO).

იგივე კვლევა საქართველოშიცაა ჩატარებული, ქვემოთ ვაძარებთ საქართველოსა და მსოფლიოს:

აღნიშნული მონაცემები გვიჩვენებენ ექსპორტის ცვლილებას დინამიკაში. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველო განვითარებადი ქვეყანაა, აქ ზრდა გაცილებით აქტიურია განვითარებულ დასავლეთთან შედარებით. ტურიზმის ზრდა კი არ უნდა მიმდინარეობდეს დაგეგმარების გარეშე, ანუ ქაოტურად.

ჩვენი სტატიის მიზნებიდან გამომდინარე, ეკონომიკური მონაცემების ანალიზისას ვეყრდნობით მსოფლიო მოგზაურობისა და ტურიზმის საბჭოს (WTTC) ბოლო სამი წლის ანგარიშებს.

მსოფლიო მოგზაურობისა და ტურიზმის საბჭოს გლობალური მნიშვნელობის წვლილი მიუძღვის მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრიაში ეკონომიკური და სოციალური კუთხით, რომელიც ხელს უწყობს სექტორის მდგრად ზრდას, მუშაობის ხელშეწყობას მთავრობებთან და საერთაშორისო ინსტიტუტებთან, მართავს, ახალი სამუშაო ადგილებისა და კეთილდღეობის შექმნას.

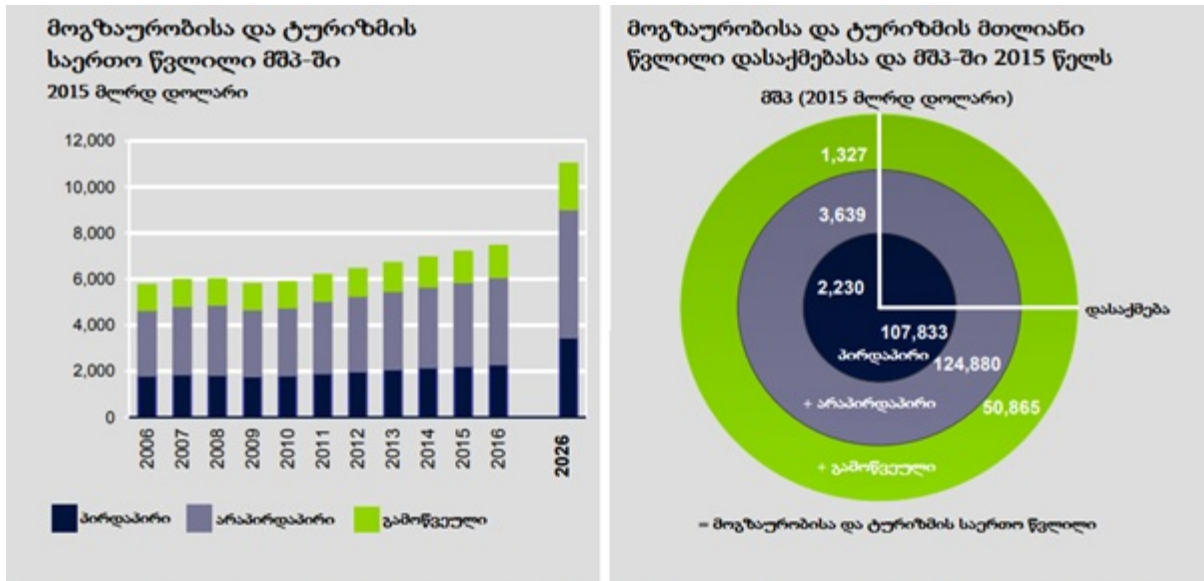
მოგზაურობასა და ტურიზმს მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის შემდეგ სფეროებში:

- საქონლის წარმოებაში: განთავსება, ტრანსპორტირება, გართობა და ატრაქციები;
- ინდუსტრიებში: განთავსების, ტრანსპორტირების, საკვებისა და სასმელის, საცალო ვაჭრობის, კულტურული, სპორტული და სარეკრეაციო.

მოგზაურობისა და ტურიზმის პირდაპირი წვლილი მშპ-ში გამოხატავს შიდა (კონკრეტულ ქვეყანაში რეზიდენტებისა და არარეზიდენტების მიერ ბიზნესის და დასვენების მიზნით) და მთავრობის მიერ გაწეულ დანახარჯებს იმ სერვისების შექმნაზე, რომლებიც პირდაპირა დაკავშირებული ვიზიტორებთან, მაგალითად, კულტურული (მუზეუმები) და რეკრეაციული (ეროვნული პარკები) სერვისები.

უმნიშვნელოვანესია ტურიზმის ექსპორტისგან მიღებული შემოსავლები და სამუშაო ადგილების შექმნის შესაძლებლობა.

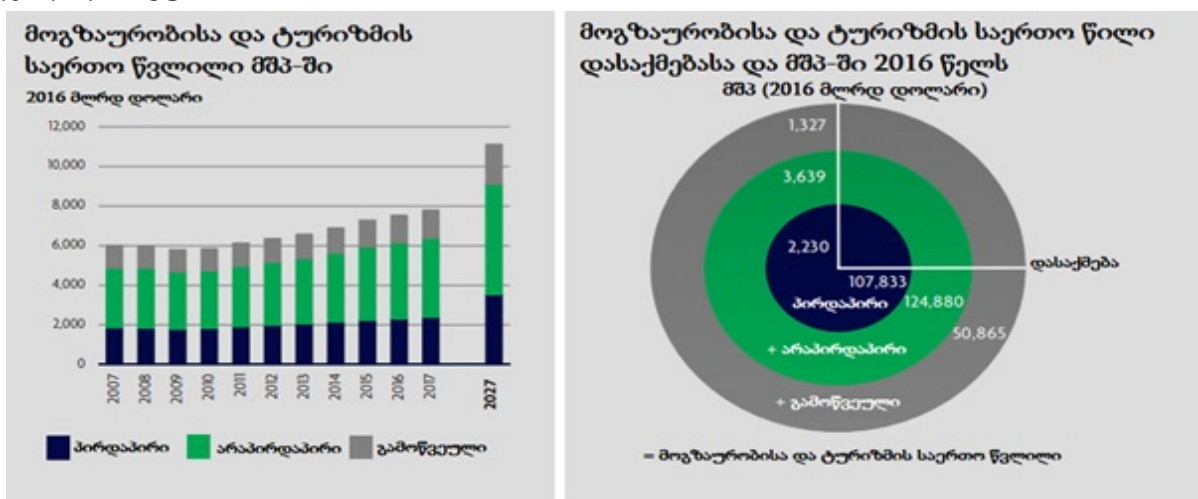
სამივე წლის ანგარიში მოიცავს კვლევას, რომელიც ჩატარდა მსოფლიოს 125 ქვეყანაში.

წყარო: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regions%202016/world2016.pdf> გრაფიკი 3

2016 წლის კვლევაში ჩანს, რომ 2015 წელს სექტორის ზრდამ შეადგინა 2.8%, რამაც გაუსწრო გლობალური ეკონომიკის (2.3%), ასევე სხვა სექტორების ზრდას (მათ შორის, წარმოებასა და საცალო ვაჭრობას). მთლიანობაში, მოგზაურობისა და ტურიზმის წილი მშპ-ში იყო 7.2 ტრლნ აშშ დოლარი (მთლიანი შიდა პროდუქტის 9.8%) და მხარი დაუჭირა 284 მილიონი სამუშაო ადგილის შექმნას (სულ დასაქმებულთა 3.6%), რაც ნიშნავს ყოველი 11 დასაქმებულისაგან ერთის მუშაობას ტურიზმში. დასაქმებაში საერთო ზეგავლენა კი 9.5%-ს წარმოადგენდა. 2015 წელს ტურიზმის პირდაპირი წვლილი მშპ-ში შეადგენდა 3.0%-ს, ხოლო არაპირდაპირი 9.8%-ს. ვიზიტორთაგან მიღებული შემოსავალი მთლიანი შემოსავლების 6.1%-ი დაფიქსირდა, ინვესტირება კი - 4.3%.

მიუხედავად ტერორისტული და პოლიტიკური არასტაბილურობისა, ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების და სტიქიური უბედურებების მსოფლიოში, მოგზაურობა და ტურიზმი 2016 წელსაც განაგრძობდა მდგრად განვითარებას, რამაც ხელი შეუწყო პირდაპირი მშპ-ს 3.1%-იან ზრდას 2015 წელთან შედარებით, არაპირდაპირ 10.2% და სექტორში 6 მლნ დამატებითი სამუშაო ადგილის შექმნას (სულ დასაქმებულთა 3.6%). საერთო ჯამში, სექტორმა აწარმოა 7.8 ტრლნ აშშ დოლარი (გლობალური მშპ-ს 10.2%) და 2016 წელს 292 მლნ სამუშაო ადგილი (სულ დასაქმებულთა 9.6%), რაც მეტყველებს იმაზე, რომ 10 სამუშაო ადგილიდან 1 ტურიზმშია.

წყარო: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regions%202017/world2017.pdf>

გრაფიკი 4

სექტორმა მთლიანი ექსპორტის 6.6% და მთლიანი მომსახურების 30% შეადგინა. გარდა ამისა, 2016 წელს, ტურიზმის მშპ-ს ზრდამ გამოიწვია არამარტო ეკონომიკური ზრდა 116 ქვეყანაში, წლიური ეკონომიკური გავლენის კვლევის (მათ შორის ავსტრალია, კანადა, ჩინეთი, ინდოეთი, მექსიკა და სამხრეთ აფრიკა) მიხედვით,

არამედ ტურიზმი ბევრად ძლიერი აღმოჩნდა ფინანსურ და ბიზნეს-მომსახურებებთან, წარმოებასთან, საჯარო მომსახურებასთან, საცალო და სადისტრიბუციო, სატრანსპორტო სექტორებში დაფიქსირებულ ზრდასთან შედარებით.

რაც შეეხება ინვესტიციებს, ის გაიზარდა 2015 წელთან შედარებით და შეადგინა 4.4%.

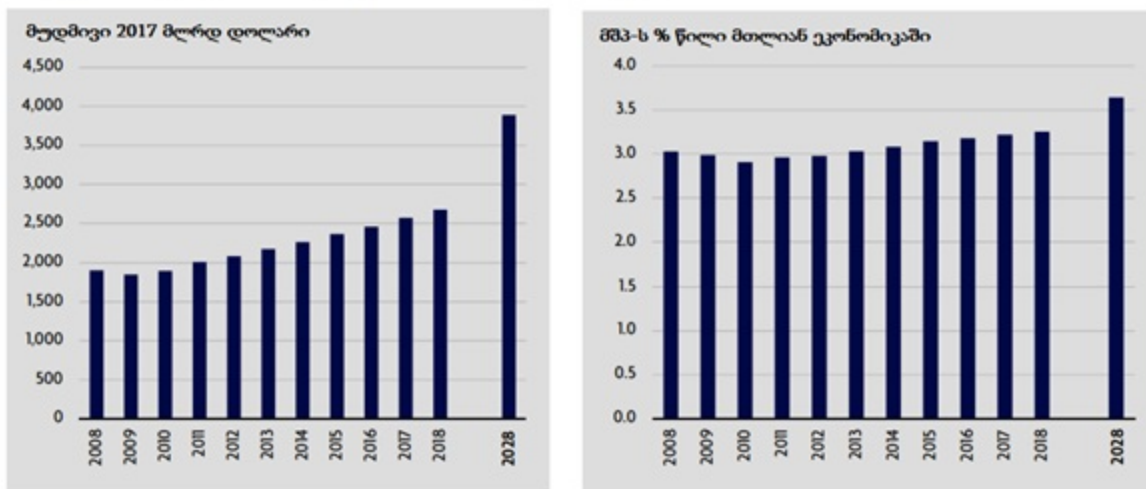
2018 წლის ანგარიშის თანახმად, რომელიც აფასებს მოგზაურობისა და ტურიზმის გავლენას გლობალურ ეკონომიკაზე 2017 წელს, ტურიზმის სექტორის წვლილი საერთო დასაქმებაში შეადგენდა 9.9%-ს (2015 და 2016 წლებთან შედარებით ზრდა გრძელდება), სულ 313 მლნ სამუშაო ადგილი, პირდაპირი დასაქმება ტურიზმში კი სულ დასაქმებულთა 3.8%-ს შეადგენს.

2017 წელიც ხასიათდებოდა მშპ-ს ზრდით (პირდაპირი ზეგავლენა 3.2%, საერთო ზეგავლენა 10.4%), სექტორმა განაგრძო ზრდა და მიაღწია 4.6%-იან მაჩვენებელს. ყველაზე შესამჩნევი მატება დაფიქსირდა თურქეთში, ეგვიპტესა და ტუნისში.

ვიზიტორთა დანახარჯი შეადგენდა 6.5%-ს. ინვესტიციების ზრდა გრძელდებოდა და შეადგინა 882.4 მლრდ აშშ დოლარი (სულ ინვესტიციების 4.5%).

ყველა ზემოთ მოყვანილი მონაცემი ადემონსტრირებს იმას, თუ რამდენად ყურადსაღებია ტურიზმის

მსოფლიო: მოგზაურობისა და ტურიზმის პირდაპირი წვლილი მშპ-ში

წყარო: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regions%202018/world2018.pdf>

გრაფიკი 6

სექტორის გავლენა ეკონომიკაზე, როგორც მსოფლიო, ასევე კონკრეტული ქვეყნის შემთხვევაში, რამდენად დიდია მისი როლი მსოფლიოს ეკონომიკასა და საერთაშორისო ვაჭრობაში.

საინტერესოა თვალი გადავავლოთ ჩვენი ქვეყნის მაგალითსაც - განვითარებადი ქვეყნისთვის, რომლის ეკონომიკური კეთილდღეობა უმეტესწილად ტურიზმზეა დამოკიდებული. ექსპორტის უმეტესი წილი მოდის ტურიზმზე, რომელიც უხილავ ექსპორტად ითვლება. დანარჩენი პროდუქცია, რომელიც შესაძლოა წარმოადგენდეს საექსპორტოს, სამწუხაროდ ვერ უწევს კონკურენციას განვითარებული ქვეყნების მიერ წარმოებულ პროდუქციას, ვინაიდან ჩვენი საწარმოები არაა აღჭურვილი უახლესი ტექნოლოგიებით სიძვირის გამო.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობა ძირითადად მეზობელ ქვეყნებთან აქვს. ესენია: აზერბაიჯანი, სომხეთი, რუსეთი და თურქეთი [3, გვ. 33]. ასევე, შავი ზღვის აუზის ქვეყნებთან: ბულგარეთი, უკრაინა. საექსპორტო ურთიერთობა აქვს ჩინეთთან, აშშ-სთან, ყაზახეთთან, იტალიასთან და მცირე წილი მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან [3, გვ. 39]. აღნიშნულ სახელმწიფოებთან გაგვაჩნია საიმპორტო ურთიერთობაც, რაც საინტერესოა იმის დასადგენად, თუ როგორია სავაჭრო სალდო და როგორ ფარავს იმპორტი ექსპორტს, რადგან ყოველივე ამაზე ძალიან არის დამოკიდებული ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის დაძლევა. ამ საკითხის გადაწყვეტა შესაძლებელი სახელმწიფო დონეზე, რადგან მხოლოდ მათ ხელეწიფებათ ისეთ რესურსებზე მისაწვდომობა, როგორიცაა: კანონმდებლობა, დებულებები და ა.შ.

კაცობრიობის განვითარება თანამედროვე პირობებში წარმოუდგენელია საგარეო ვაჭრობის, გლობალიზაციის, ბიზნესის, კულტურული ტურიზმის, ტექნოლოგიების, ტრანსპორტის განვითარების გარეშე. ტექნოლოგიები მომხმარებელს აძლევს საშუალებას გაეცნოს ისეთ პროდუქციას, რომელიც აქამდე თვალით არ უნახავს, შეუკვეთოს ნებისმიერი თანამედროვე სერვისი, გააკეთოს არჩევანი და სსხვა [3, გვ. 44].

მსოფლიო მოგზაურობისა და ტურიზმის საბჭოს მიერ საქართველოში ჩატარებული ანალიზური კვლევების ანალიზის შედეგად, შეგვიძლია ყველა მაჩვენებელი, რომელიც ვახსენეთ მსოფლიოს მაგალითზე გამოვიყენეთ საქართველოს ტურიზმის კვლევისას. შედეგად ნათლად ჩანს ამ მაჩვენებლების ზრდა: მთლიანი შიდა პროდუქტის წილი ქვეყნის მშპ-ში 7.1% (2015), 8.1% (2016), 9.3% (2017); დასაქმება 5.8% - 100,500 სამუშაო

ადგილი (2015), 6.8% - 122,00 სამუშაო ადგილი (2016), 7.8% - 140,500 სამუშაო ადგილი (2017); ვიზიტორთაგან მიღებული შემოსავალი ქვეყნის მთელ შემოსავალში 36.4% (2015), 40.8% (2016), 46.8% (2017); ინვესტირება 3.4% (2015), 3.5% (2016), 3.6% (2017).

როგორც ვხედავთ, ტურიზმი ნამდვილად წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკისთვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სექტორს. შესაბამისად, მის განვითარებას არ შეიძლება თან არ ახლდეს ექსპერტთა დიდი ძალისხმევა, რომელიც მიმართული იქნება ინდუსტრიის სწორი გზის განვითარებისკენ, ისევე და ისევე ქვეყნის უკეთესი მომავლისთვის.

ევროკავშირი და მასთან ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავება, ამ ეტაპზე, მიგვაჩნია საუკეთესო გზად ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებისკენ. ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს ზრდის, დასაქმების მაღალი დონის უზრუნველყოფისა და ინფლაციის შეზღუდვისკენ.

რადგან ქვეყნები, მეტწილად, ფოკუსირებულნი არიან სახელმწიფოების შიგნით არსებული პროცესების რეგულირებაზე, ვაჭრობისა და ადამიანთა გადაადგილებისას არსებული ბარიერების გადალახვაზე, მოგზაურობისა და ტურიზმის როლი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება, როგორც ეკონომიკური განვითარების ძრავა, კულტურების გაზიარების, მშვიდობის დამყარებისა და ურთიერთგაგების ხელშეწყობის საშუალება.

გრძელვადიან პერსპექტივაში მოგზაურობისა და ტურიზმის სექტორის ზრდა კვლავაც ძლიერი იქნება, სანამ ინვესტირება და განვითარება მოხდება ღია და მდგრადი ფორმით. პროგნოზირებადი მოგზაურობის პოლიტიკის გატარება, რაც უფრო მეტ სარგებელს იძლევა, შეუძლია ხელი შეუწყოს ადამიანთა ტალანტის გამოვლენასა და ბიზნეს გარემოს ჩამოყალიბებას, რაც აუცილებელია ტურიზმის პოტენციალის გასაზრდელად.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, 2017. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია.
2. გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში. თსუ-ის ეკონომიკის და ბიზნესის ფაკულტეტის პირველი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, 2016
3. გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში. თსუ-ის ეკონომიკის და ბიზნესის ფაკულტეტის მეორე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, 2017
4. <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E2>
5. <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=GE>
6. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2016/world2016.pdf>
7. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2017/world2017.pdf>
8. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2018/world2018.pdf>
9. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2016/georgia2016.pdf>
10. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/georgia2017.pdf>
11. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2018/georgia2018.pdf>

Tourism in Foreign Trade and Globalization

Rusudan Sirbiladze

Doctor of Economics, Professor

Lali Okroshidze

doctoral student

Iv. Javakhishvili Tbilisi state university

S u m m a r y

Tourism is growing at a faster pace and simultaneously involves many interconnected fields. Due to the industry complexity, its role in international trade and globalization is obvious. As one of the largest sectors of the world economy, it creates jobs, increases the export index and generates welfare in the world. Development of tourism business depends on investment growth, relationships with other countries, monetary and economic policies, political environment within the country.

Depending on the purpose of the article, we talked about how much the impact of tourism is on the different indicators of the economy and which are the most active involvement in the tourism sector. We discussed the world and also, the example of Georgia to strengthen our opinions.

Key words: *Tourism; international trade; globalization; GDP; employment; statistics.*